

SZÍNHÁZ

A gyászoló család

Nusics-bemutató a szubotícai és a topolyai Magyar Népszínházban

Evtizedeken át az volt az általános — bár sokat vitatott — vélemény, hogy Braniszláv Nusics színműirodalma, egész költészete annyira szigorúan elhatárolt szerb polgári és kispolgári környezethez fűződik, annyira egy szűk kis világot, szűk kört szemléltet, hogy művei ki sem szakíthatók ebből a környezetből, átültetésre, lefordításra nem alkalmasak, mert idegen környezetben elvesztik jellegzetességüket, szemléletességüket és érdekességüket is. Nyilvánvaló, hogy ebben a megállapításban inkább politikai célzatosság, főként pedig a nusicsi gúnytól sujtottak rettegése és szégyenkezése nyilvánult meg, s az irodalmi értékelésnek nagyon kevés köze volt hozzá. Éppen a Magyar Népszínházban magyar nyelven most először játszott Gyászoló család cefolja meg megfellebbezhetetlenül ezt az egészen irodalmiatlan megállapítást. Mert bár Nusics ebben a művében ismét csak ugyanennek a szűk környezetnek a figuráit viszi színpadra, a kispolgári világszemlélet olyan átfogó, egyetemleges kigúnyolását, szemléltetését és ostorozását adja, hogy minden kispolgárra, a pénzhajsza, görbe utak és ingyenélés minden apró patkányára egyaránt ráillik. Így a darab a mondanivalójánál és ezek bátor kimondásánál fogva jóval több, mint csupán annak a szűk körnek a kipellengérezése, amelynek Nusics ostorozója, de egyben mulattatója is volt. Nusicsnak ez az utóbbi tulajdonsága táplálta azt a felőle, irodalma felől alkotott véleményt, hogy nem vihető át más nyelvre és más színpadra. Mert Nusics néha tetszelgett magának azzal, hogy a szerb színpadokon egy sajátos nusicsi játéktílus alakult ki, tápot ad ennek a stílusnak, olcsó hatásokra törekszik és nem törődik azzal sem, hogy az író nagy hatalommal és nagy erővel rendelkezik. Nem vállalja a felelősséget, nem él írói nagysága hatalmával. Alakjait úgy formálja meg, hogyha ostoroz is, mulattassa is azokat, akiket kicsúfol, csak egy szűk kört találjon el és ne általában a kispolgári réteget. Egyébként azonban környezetben helyhez kötött alakjai, bármennyire környezetükhöz forrtak, jellegzetességeikben, jellemükben mégis általánosíthatók, szemléletük ráillik minden polgárra vagy kispolgárra szerte a világon. Nusics pedig nem azért zárkózik el témaválasztásaiban az elől, hogy nagyobbat markoljon, mert nem látja kigúnyolt figuráinak ezt az általánosítható jellegét, hanem, mert nem tud, nem mer, s felőtlő felelőtlenségében nem is akar tisztábban látni. Darabjaiból ezért maradt el a bátor kiállítás, hiszen az erő, a művész hatalma nem a szavakon múlik, hanem a szavak tartalmán és hatásán. Nusics azonban éppen ezt a hatást tompította, enyhítette azzal, hogy mulattatta azokat, akiket kicsúfolt és megelégedett ezzel a szerepével.

Amikor tehát Nusics darabjait más nyelvre és más színpadra átvizik, el kell döntení, hogy Nusics mondanivalóit, általánosítható és jellegzetes figuráinak általánosítható tulajdonságait vizik-e át, vagy a darabot és mondanivalóit meghagyják az eredeti nusicsi légkörben. A színházi rendezésnek, általában a színjátszásnak ez nagyon súlyos problémája, de sajnos a Magyar Népszínház előadásából nem tűnt ki, hogy kellően elmélyültek volna a kérdés boncolgatásába. Tavalyi Nusics-darabjuk, a Megboldogult előadásán, beállí-

tásban, rendezésben, értelmezésben a magyar játékművészet alkalmazzák, s ezzel nagyon komoly és jó megoldást találtak arra, hogy a nusicsei jellegzetességeket magyar közönségnek tolmácsolják. Abból a meglevenítésből kimaradt minden bohózati elem. Igaz viszont, hogy az a darab nem kispolgárokat, hanem polgárokat vitt a színpadra. A Gyászoló család ugyanezt a témakört a kispolgárok környezetében dolgozza fel, abban a légkörben, amelyben erősebben kiütököznek a környezet, a milió sajátosságai, hiszen a kispolgár félműveltségében közelebb áll ahhoz a talajhoz, amelyből származik, inkább megőrzi környezetének jellegzetességeit, mint a polgár, több benne a fonákság, neveltségesebb is, mert hiszen kicsinyesebb is. Ahhoz, hogy magyar színpadon ugyanúgy hassanak, ahogyan szerb előadókban, a légkört kell megteremteni. A magyar színház együttese — rendezésben — ezt úgy igyekezett megoldani, hogy megkísérelte átvenni a szerb színpadok sajátos nusicsei játékművészetét. Vagyis, nem azt kutatta, hogy milyen eszközökkel és elemekkel teremtheti meg magyar színpadon a Gyászoló család kispolgári szerb légkört, hanem azokat az eszközöket vette át, amelyekkel a darab a szerb közönségre hatott.

Kétségtelen, hogy ez a realizmus súlyos félreértelmezése. Ha nem is vesszük a világirodalom korunkbeli nagyjait, akiknek színmű-alakjai maguk teremtik meg a kellő légkört, s nem kell hozzájuk az eredeti miliót külön érzékeltetni, tehát, ha mondjuk, nem is ibseni, vagy shawi alakokat vesszünk mintául, hanem kisebb ábrázolókat, akkor is észrevehető, hogy az angol, vagy francia, vagy német légkört semmiképpen sem teremthetjük meg azzal, hogy angolosan, franciásan vagy németesen beszélnek, mozognak és viselkednek a színpadon. Pusztán azzal, hogy egy darabot ugyanúgy játszanak el, ahogyan Londonban játszóknak, semmiképpen sem érjük el, hogy a darab érzékelteti az angol légkört, sőt sok tekintetben fonákság, hiszen más a londoni közönség, más elemek keltenek hatást, hangulatot, gondolatátvitásokat, más az, ami azt a közönséget sirásra készíti vagy nevetésre ingerli, mint ami a mi közönségünkben ugyanezeket a hatásokat kiváltja. A rendező feladata tehát, hogy a maga közönségének alapos ismeretéből kiindulva úgy teremtsen meg a légkört, úgy tükrözze vissza a darab milióját, ahogyan az a közönségre hat, s a közönsége elképzeléseivel, felfogásával egyezik az **erre** a közönségre ható eszközökkel **érezkeltesse** ezzel a közönséggel az eredeti légkört. A magyar Népszínház eddig ehhez tartotta magát. Csak néhány utóbbi kísérletében bocsátkozott olyan kalandokba, hogy eredeti jellegzetességekkel igyekezett ugyanezt az ábrázolást megteremteni (Warrené mesterségében nagyon is angol, a Kisértetekben túlságosan norvég környezetet és jelleget vitt a színpadra, noha, sem egyik, sem másik darab nem az eredeti angol, illetve norvég környezetet ábrázolja, hanem általában a polgári társadalmat szemlélteti). Harmadik kísérletnek a színház Nusicus darabjainak eredeti elemeit akarta meghonosítani a magyar színpadon és ezzel természetesen nem azt érte el, amit el kellett volna érnie, nem vitte át a kispolgárság nusicsei ostorozását a magyar közönségre, hanem a magyar néző előtt neveltségessé tette a csarsija perifériáját, a nagyszerb egyeduralkodó központ külterületi világát. Gúnyolódott egy szerencsére teljesen kispolgárokban lévő környezet felett anélkül, hogy ennek a gúnynak az élet a magyar kispolgárság még kevésbé kivesző rétege ellen fordította volna.

Igaz, hogy Nusicusban megvan az a törekvés, hogy meneküljön az általánosításoktól. De nyilvánvaló, hogy amikor Nusicus megírta darabját, nem gondolt arra, hogy más környezet előtt is szemléltesse egy épülő, fejlődő társadalom haszonélvezőit és egyben rombolóit, a vérszopókat, ingyenélőket, rablókat, s a nagyokat, hűségesen kiszolgáló kis kalózokat, a hatalmaskodókat, akik felfelé alázatosak és lefelé rúgnak, s bennük van a talpnyalók minden rossztulajdonosága. Nusicus, amikor csupa olyan emberről írt, akik nem építenek, nem termelnek, nem gazdagítják társadalmukat, csak rombolnak, harcolnak, fosztogatnak, s a maguk társadalmi előnyeit igyekeznek végsőkig kiaknázni, akkor a maga környezetére gondolt. De bizonyos, hogy sem Garay Béla rendezőnek, sem a Magyar Népszínháznak eszébe se jutott, hogy ugyanezt a szerb környezetet gúnyolja, hanem azért vitte magyar közönség elé a darabot, hogy a magyar közönségre hasson. Márpedig a nusicsei játékművészet még a szerb színpadon is arravaló volt, hogy tompítsa Nusicus mondanivalóinak életét, mulattasson azzal, ami ostorozásra hivatott. A rendezésnek tehát azokat

az elemeket kellett volna keresnie és megtalálnia, amelyekkel a Gyászoló család valóban a Nusics számára magyar színpadon teremtett új közönségre, a mi magyar közönségünkre hat, s nem kellett külön keresni a nusicsi játéktílus tompító eszközeit sem, mert hiszen egyáltalán nem kell többé kiméletesnek lenni a kispolgári fonákságok iránt. Hogy a színház szándéka jó volt, az természetes, hiszen azért is tűzte műsorra a Gyászoló családot, Nusicsnak azt a darabját, amely éppen azért az egyik legerősebb és legértékesebb műve, mert jóval többet mond, mint amennyit Nusics tudatosan mondani akart. Alakjai diszpéldányai, tömören összefogott figurái társadalmának és a kispolgári, sőt nyárspolgári világszemléletnek. A cselekményben kevés a bonyodalom, a kifejlésztés nagy összeütközései bohózati elemek, a kibontakozás annyira természetes, annyira magátóladódik, hogy szinte nélkülözi a drámai elemeket. De ez a vékonyka cselekmény is elegendő ahhoz, hogy Nusics elmondja, amit akar. S a mondanivalóját a színház, a rendezés nagyon jól a mi kispolgárságunk ellen fordíthatta volna.

Mert ezuttal nem a csarsijáról, nem az élreszőkő nagyragadozókról beszél, csak a csarsija külterületéről, a nagyrablókat hűsögesen kiszolgáló és ezért jutalmukat váró kispolgárokról, hivatalnokokról, elősdiékről nyújt nagyon szemléltető képet. Egy elhunyt nagykereskedő hagyatékára ráveti magát a rokonság, ez a kideríthetetlen kapcsolatokkal az elhunythoz fűződő szedett-vedett népség; amíg reménykedik, dicsőíti az elhunyt emlékét, méltatja kiválóságát, de mindenestre betelepszik a lakásba és fosztogatja, s amikor kiderül, hogy mindent az örökhagyó törvénytelen leánya kap, gyalázkodva távozik, csak a főszolgabíró marad, hogy a végrendelet végrehajtásával megbízott és számító ügyvédet összehoronálja az általános örökösrel és ezen az alapon haszonélvezője legyen a vagyonnak. Az alakok mind jellegzetes típusai annak a hirtelen támadt rokonságnak, amely csak a vagyonéhségben keletkezik és jelentkezik, annak a kispolgári környezetnek, amely pénzsovár reménykedéseiben a legelszántabb elvetemültségekre, a legsúlyosabb erkölcstelenségekre is képes. Itt van a főszolgabíró; hatalmaskodó, erőszakos, parancsoláshoz szokott, a csendőrerőszak kiskirálya; kiméltlen végrehajtója a mindenkori kormány minden akaratának, viszont éppen ezért, ha már nagyon kiéleződött a zsarnoksága, elhelyezik, de szolgálatait persze változatlanul igénybeveszik. Itt, a családban is ezzel az erőszakossággal nyilvánítja magát családfőnek, bár még csak meg sem kíséri, hogy rokoni kapcsolatait megmagyarázza. Felfelé alázkodó, lefelé népnyzúzó és hatalmaskodása annyira magabiztos, hogy a család csak nehezen mer lázadni ellene, csak akkor, amikor reménysegeiket fosztogatja. Magának követeli a vagyon nagyobb részét, s társadalmi állására, szükségleteire hivatkozik. holott csak nyugalmazott főszolgabíró már és annyira nincs semmiféle társadalmi állása, hogy amikor már minden elveszett, megelégszik azzal a nagyon szerény ingyenlakással is, amelyben eddig a törvénytelen leány lakott. Felesége régi neveltségű szerb asszony típusa, alázatos rabszolgája a férjének, akdrat nélküli lény, gondolatvilágában teljesen férjéhez idomult, azonnal mindig ugyanazt akarja — legalább is idegenekkel szemben — amit férje, az a nőtípus, amelynek a régi szerbiai törvények szerint semmiféle joga nem volt, férje gyámsága alatt állott, piacra sem ő, hanem a férje járt és Nusics erre is építi fel a darab befejező csattanóját. A főszolgabíró, hogy igazolja magát a család előtt, amiért nagy fogadkozásai ellenére is vállalja a rokonságot a törvénytelen leánnyal, azt hazudja, hogy az ügyvéd viszont az ő törvénytelen fia. Felesége tudja, hogy hazudik, de annyira beleidegződött, hogy higgyen férjének, hogy akaratlanul is elhiszi a hazugságot és kétségbeesésében elájul. Itt van a figurák között a csödbejutott kereskedő, aki mostanáig ennek az örökségnek a reményével hitegette hitelezőit és most bekövetkezett a végveszedelem, valóban meghalt a távoli rokon, s ki fog derülni, hagyott-e egyáltalán valamit is reá. Erőszakos és kétségbeesett, minden megoldást vállal, csak hogy lélekezethez jusson, alkalomadtán vad ragadozó is, s a kisebb lopásoktól sem riad vissza, amikor a lakásba telepedik. Keresztül-kasul erkölcstelen, típusa annak a régi kereskedőfajtának, amely csak addig tudja megőrizni a maga kereskedői jó erkölcseinek látszatát, amíg az adósságok hullámai össze nem csapnak a feje felett. Felesége, mint a főszolgabíró felesége, a régi szerb asszonyok sok szenvedését szemlélteti, csak gyakrabban és erőszakosabban lázado-

zik. Örökségért jelentkezik az írodamoly, a bürokraták bürokratája, a nyugalmazott levéltáros is, maga a megtestesült alázatosság, de lop, ami a kezébe akad és erőszakosan örökölni akar akkor is, amikor jól tudja, hogy csak első feleségének volt valami alig felfedezhető rokoni kapcsolata az elhunytal. Vállalkozik a hamasításra is: családfát készít rokoni kapcsolatainak kimutatására, de csak addig érdekli, amíg ki nem derül, hogy hiába reménykedett. Felesége a hangosan komédiázva gyászolók közül való, semmi köze az elhunythoz, de mutatni akarja a világnak, sőt még a családnak is egyáltalán nem érzett fájdalmát és mindaddig komédiázik, amíg azt reméli, hogy kifizetődik. Szerepel a foglalkozás nélküli fiatalleányban, a züllött kártyás is, az alja ennek a társadalmi rétegnek, de legalább még benne lehetnek fel a legfelszínesebbben és leplezetlenebbül mindazok az aljas tulajdonságok, amelyeket a többiek gyázzsal, álszenteskedő szavakkal, képmutatással igyekeznek takargatni. Itt van az apjától örökölt pénzt elverő elősdi fiatalleány is, aljas, tisztességtelen ajánlatokat tesz a csinos fiatal leánynak, amíg azt reméli, hogy ő lesz az örökös, s amikor kiderül, hogy a leány az örökös, akkor jut eszébe, hogy tulajdonképpen feleségül is vehetné a leányt és ezzel a vagyonhoz is hozzájárulhatna. Nem hiányzik az együttesből a kétes erkölcsű nő sem, ledér, megszokásból még itt, ebben a társaságban is kacér, ahol ez teljesen céltalan; a vagyon számára az ugródeszka, hogy nagyvonalúbban folytathassa eddigi életét, de megelégszik apró lopásokkal, többek között egy ébresztőóra ellopásával is, nincs érzéke sem látszathoz, sem erkölshöz, nem is tagadja, hogy az örökhagyó is csak olyan ötödik keréknek tekintette a családban, mégis eljött örökölni. Végül ebbe az együttesbe illik, ha feladata szerint el is különül a többitől, az ügyvéd látja, ismeri a leányt, s ismeri a végrendelet tartalmát is. Tudja, hogy a leány az általános örökös, de azt is tudja, hogy ez a leány félenk és bizalmatlan, ezért udvariasággal, figyelmességgel, szolgálatkészséggel és azzal igyekszik behálózni, hogy még csak említést sem tesz szándékáról; korrekt, kifogástalan úrnak akar látszani és csak egyetlen egyszer szólja el magát, de ezzel azután fel is fedi szándékát. Egyedül csak a fiatal leány fehér ebben a sötét együttesben, de ő is azért, mert bűnös apja jónaklátta titokban tartani kapcsolatukat, s arra is vigyázott, hogy idő előtt semmit meg ne tudjon; tehát még ez az ártatlanság is egy bűn leplezése, takargatása, ami éppen abban jut kifejezésre, hogy a leány túlzottan naiv és tájékozatlan.

Nusics tehát felsorakoztatta a csarsija külterületének, kiszolgálóinak egész gárdáját, hogy rajtuk keresztül bemutassa a kispolgári világnézet lealacsonyodottságát, a nyárspölgári szellem fertőzőittségét és egyben annak az egész hatalmi rendszernek a romlottságát, rothadtságát, amely ezekre az elemekre támaszkodik. De sajnós, a szabadkai Magyar Népszínház színpadán nem így kelt életre és nem ilyen alakult Nusics darabja; az együttes előadásában sorozatos visszasságokból és fonákságokból felépített, nagyon szóalkotató, hangos kacagásokat kiváltó bohózat lett a szatira, az ostorozás és szemléltetés. Tehát éppen a nusicsi mondanivaló sikkadt el. Kétségtelen, hogy a rendezésnek nagyon nehéz feladatot kellett volna megoldania, ha pontosan elakarta volna találni azt a játéktípust, amellyel Nusicsnak ez a műve magyar színpadon és magyar néző számára pontosan ugyanolyan kíméletlen ostorozássá válhat, mint szerb színpadon szerb néző számára. Garay Béla, a rendező, felismerte, hogy az eddigi játéktípus a Gyászoló család színpadra állításához semmiképpen sem felel meg és megkísérelte a szerb színpadok nusicsi játéktípusát magyar színpadra vinni. Az utánzás meglehetősen sikerült, csakhogy ez a játéktípus arra vezet, hogy a kispolgár kitűnően mulat karrikatúráján, s nem ismer magára, nem érzi meg benne a megszégyenítést, az arculütést. A szerb színpadoknak is súlyos problémája, hogy Nusics műveit többé ne úgy adják elő, ahogyan a régi játéktípus a régi gazdákkal, a csarsija hatalmaskodóival megalkudott, hanem úgy, hogy az emberek tudatában megmaradt rossz szellemet kíméletlenül ostorozza és a mai néző számára hűséges tükörképet tárjon a letűnt korszakról. Nehéz, de művészhez méltó feladat egy egész játéktípus átalakítása, s ám a magyar színpadon annyival könnyebb lehet, mert a magyar közönség nem szokhatta meg ezt a régi, jellegzetesen Nusicsi stílust és a magyar színpadon még nem is honosodott meg. Ha figyelmen kívül hagyjuk is, hogy a bemutatóig még nem érett

meg az előadás és a bemutatót még bőségesen tarkították túlzások és rök-tönzések, s ha a bemutatóról le is hámozzuk ezt a sallangot, még mindig nem az alakul ki, aminek a Gyászoló családnak lennie kellene. Bohózat volt csupán, de túlságosan egy szűk beográdi környezet mulattató bemutatása, sőt egy-két figura megváltoztatása folytán a cselekmény észszerűsége is meg-sínylette, hogy az előadást nem kellő szemszögből és nem a magyar színház együttesétől várható gondossággal és alapossággal készítették elő.

A jelek arra vallanak, hogy ez nem csupán a rendezőn és a rendezésen múlt. A rendező az elhelyezésben a főszolgabíró szembeállította a családdal, külön előtérbe helyezte, s mintegy oroszlánszelídítőként fordította a család felé. De Szabó István alakításában a főszolgabíró rettegett hatalma, zsarnoki erőszakossága nem domborodott ki, inkább alázatos, gerinctelen volt. Ez is benne van a figurában, de csak felfelé és lefelé csak akkor, amikor túlerő ront rá és nem védi többé sem a csendőrség, sem a mindenkor mellé képzelt karhatalom. A szöveg kifejezi ezt, de a megjátszásból hiányzott és éppen ezért a szavak nem váltak eléggé meggyőzőekké. Szinte különösnek tűnt, hogy ez az ember egymaga meg tudja félemlíteni a többieket, valameny-nyit, hatalmaskodni tud felettük. Próbálják kikezdeni családfői rangját, de csak kötekednek és amikor családon kívüli tárgyalásokra van szükség, őt bízzák meg. Szabó István megszemélyesítésében elveszett a figurának ez a lényeges jellege, s vele együtt az is, hogy ezen a címen, minden kézzelfogható jog és ok nélkül kisenmizi a családot. De mert hiányzik ez a fennhéjzás a főszolgabíró alakjából — bár különben Szabó István ott, ahol a puhányt, az alázatosságot kellett megjátszani, kitűnő volt — a cselekmény észszerűsége, következetessége sem érvényesült. A többiek lázadozása pusztá családi veszekedés, kapzsi civakodás volt, s szinte indokolatlan maradt az az ellentét, ahogyan a második felvonás végén, amikor a családi egyezségben a főbíró ki akarja semmizni a többieket, a családottságuk, a pénzféltésük felülkerekedik az eddigi megfélemlítettségen és kirobbanó haragjukban tettlegesen támadnak vezérükre. A főszolgabíró alakja a darab és a cselekmény alapja, ami nélküle történi, az csak jellemzése a helyzetnek és a többi figurának. Ez az oka annak, hogy — mivel a főbíró nem kellően adta meg az alaphangot, a többi szerep is kissé elrajzolttá vált és inkább bohózati figurának, mint vígjátéki, sőt szatírai alaknak hatott. S minthogy a főszolgabíró nem volt eléggé hatalmaskodó, felesége szerepében, M. Pálfi Margit alakítása sem szemléltette és szemléltethette a férje gondolatvilágába átlényegült, de éppen ezért helytel-közzel maga is hatalmaskodó régi típusú szerbiai asszonyt, s ugyanez hiányzott Farkas Erzsébetből, aki a kereskedő, Remete Károly feleségét alakította. Remete Károly, az egyik legszebb hangú színészünk, de játékában, noha nagyon sokat fejlődött, még nem jutott el odáig, hogy hangja teljesértékű művészi alakítással párosuljon. Ebben a szerepben csak a letört-séget, a reményvesztettséget érzékeltette, nem azt, hogy veszedelmes gonosz-tevő, közönséges csaló, aki mostanáig szédítette hitelezőit és most megkísérli, hogy a végrendelet megtámadásával tovább folytathassa üzemeit. Letört-ségében kétségtelenül voltak nagyon szemléletes részletek, de összességében szerepéből nem domborodott ki a nusicsi elgondolású figura. Virág Mihály, egy irodamolyt alakított, de bár, mint Remetének, Virágnak a maszkja is kitűnő volt, ezt a külsőséget nem telítette a sok sötét tartalmú irat között minden erkölcsi érzékét elveszített bürokrata érzékeltetésével. Virág Mihály, különben a tehetséges fiatal színészek közé tartozik és tehetsége itt-ott megcsillant, de kibontakozni még nem tudott. Juhász Anna, a hangoskodó, komédiás gyászoló egy figuráját, az irodamoly feleségét addig nagyon jól alakította, amíg az asszony a hagyatéka elvesztése feletti elkeseredettségében le nem leplezi magát. Itt azonban már nem tudta a közönségességét, az alantasságát még csak nem is leplező asszony jellemét annyira érvényesíteni, mint ahogyan Nusics szövege erre alkalmat nyújt. R. Fazekas Piri, a ledér életű özvegy szerepét bohózati figurává tette, s ezzel túljátszotta, nagyobb súlyt adott a szerepnek, mint amennyi a cselekmény előmozdításában jut neki. Godányi Zoltán, Gyapjas István és K. Szkala Jolán, nem igyekezett egyéni értékeket vinni az alakításba, s így csak átlagos színészi teljesítményt nyújtott. Szilágyi László, ez a tehetséges fiatal színészünk pedig ártatlan báránynak mutatta az ügyvédet, s ezzel elvesztett a szerep igazi jellege.

Mentegethetnők az előadás fogyatékoságait azzal, hogy az együttes játéka még nem érett meg arra, hogy a közönség elé vigyék. De, ahogy végigtekintünk a Magyar Népszínház néhány legutóbbi bemutatóján, s összegezzük — a fejlődés szempontjából — a színház újabb teljesítményeinek értékét, az átmeneti válság olyan tüneteit fedezzük fel legnagyobb és legjelentősebb vajdasági magyar kultúrintézményünk munkájában és fejlődésében, hogy felelőtlenség volna továbbra is kendőzni a színház — remélhetőleg átmeneti — hanyatlását.

* * *

A kendőzés annál súlyosabb és veszedelmesebb lenne, mert időközben második hivatásos magyar színházunk, a topolyai járási Magyar Népszínház is bemutatta, éspedig szintén Garay Béla rendezésében, a Gyászoló családot, s ha a szubotocai együttes eltévelyedéseit szó nélkül hagynók, hogyan nyújthatnánk segítséget ennek az új intézményünknek? Különösen eligondolkozásra készítő jelenség, hogy a fiatal, kisebb gyakorlatú, műkedvelő erőkre támaszkodó és hivatásos színházi életét csak most kezdő topolyai együttes a maga körülményeihez és lehetőségeihez képest jobb előadásban mutatta be Nusics darabját, mint a szubotocai együttes. Egészséges, épékzláb vígjáték kerekedett a topolyai előadásban. Még ez sem teljesen a szatíra gyilkos gúnyját fokozottan hangsúlyozó és kiélező megoldás, de mindenesetre jobb és több, mint pusztá bohózzattá, szórakoztató játékká tenni az annyira szemléletes és tartalmas nusicsi szatírát. Friss, közvetlen hatású, eleven játék volt ez, a bohózati elemeket — bámulatos önuralommal — csak a legszükségesebbre korlátozták, élénk ütemű vígjátéki stílussal, az alakok jó jellemzésével érvényesítették Nusics mondanivalóit és ezzel nagyobb, értékesebb hatást értek el. Kétségtelen, hogy az együttes még túlságosan magán viseli a műkedvelés maradványait, a színészek biztos mozgása, felszabadult játéka, igazi átlényegülése, művészi képességük teljes kiaknázása még hiányzik, csak megcsillogtatták tehetségük és művészi jövőjük értékeit, de hisz ez még csak szárnypróbálgatás. Összességében az előadás tartalmas volt s egyik-másik szereplő helyenként eljutott azokhoz a felfokozásokhoz, amelyek — ha a kellő biztonságot és gyakorlatot is megszerzik hozzá — művészi élménnyé teszik a közönség számára a színész játékát. Egyelőre talán Dimitrijevicz Mara érdemel különös figyelmet komikai alakításával, azzal, ahogyan még a túlságosan kínáló bohóckodás jeleneiben is mértéktartó és művészi volt, és az maradt azokban a jelenetekben is, amelyekben, bármennyire is előtérben van, a cselekményt nem ő viszi. S említésre méltó Schneider Dániel főszolgabírója, akiben helyenként, különösen az első felvonásban és az utolsó jelenetekben, a nusicsi figura kelt életre. A többiek egyelőre csak tehetséges ígéretek, s ha a színház műsorpolitikája megfelelően alakul, bizonyára ki is bontakozik tehetségük.

* * *

Nusics magyar bemutatói, s különösen a legutóbbi topolyai siker már rácáfoltak azokra, akik Nusics színműköltészetét lefordíthatatlannak, vagy éppen félremagyarázhatónak vallották. A vajdasági magyar színházi közönség tetszéssel és szívesen fogadja Nusics darabjait. S ez egyben arra vall, hogy Nusics költészete már átjutott a második időszakába, időállóan bizonyult, értékei maradandók, tartalma szemléletes és csak a tolmácsoláson múlik, hogy a nusicsi szatíra érvényesül-e.

Sulhóf József